

N:o 21.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående ett tillägg till lagen om rikets mynt den 30 maj 1873; gifven Stockholms slott den 31 januari 1896.

Under återopande af bifogade protokoll öfver finansärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att för sin del besluta, att lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 skall erhålla ett tillägg genom en ny § med ordningsnummern 18 af följande lydelse:

I den eller de statens kassor, som Konungen bestämmer, eger riksbanken vid anfordran att få hvilket som helst med tio kronor delbart belopp af svenskt skiljemynt, hvilket är af beskaffenhet att vara lagligt betalningsmedel i förhållande till statens kassor, utvexladt mot guldmynt eller riksbankens sedlar.

Om inlösen af vanställda eller skadade svenska myntstycken af silfver eller brons finnes särskildt stadgad.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Claës Wersäll.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 januari
1896.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Statsråden: friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
WERSÅLL.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wersäll anförde i underdånighet:

Vid 1895 års riksdag gjordes i två lika lydande motioner hemställan, att Riksdagen ville i skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande till Riksdagens antagande af sådant tillägg till nu gällande lag den 30 maj 1873 om rikets mynt, att derigenom uttryckligen stadgades statens skyldighet gent emot riksbanken att vid anfordran invexla silfver-skiljemyntet med guld eller riksbankens sedlar.

Dessa motioner hade sitt närmaste föranledande i ett af bankofullmäktige till bankoutskottet vid 1894 års riksdag afgifvet yttrande. Bankoutskottet, som fäst sin uppmärksamhet vid det sedan längre tid pågående prisfallet å silfver samt denna omständighets inverkan på skiljemyntets värde och dermed sammanhängande förhållanden, hade nemligen begärt fullmäktiges yttrande, huruvida icke nämnda betydliga prisfall kunde anses påkalla någon

ändring i 6 § af det för banken gällande reglementet eller om någon ändring i det nuvarande bokföringssättet å silfver kunde vara påkallad.

Med anledning häraf anförde fullmäktige i sitt berörda yttrande:

»Då fullmäktige nu gå att besvara denna remiss, anhålla de att först och främst få fästa uppmärksamheten vid ett egendomligt förhållande, som måste anses vara af betydelse att afgörande inverka på de framställda spörsmålens bedömande.

Enligt § 16 af nu gällande myntlag är riksbanken skyldig att såväl vid hufvudkontoret som vid kontoren i Göteborg och Malmö invexla med guldmynt hvilket belopp skiljemynt som helst, endast detta är jemnt delbart med kronor 10, och samma föreskrift återfinnes i § 16 af bankoreglementet. Intet kan anses riktigare eller naturligare, än att staten i viss mån använder nationalbanken såsom förmedlare vid utvexling till och invexling från allmänheten af sitt skiljemynt, och så lär väl, till bekvämlighet för så väl staten som allmänheten, äfven i andra länder vara förhållandet. Men ett dylikt stadgande och de deraf beroende förpligtelserna för riksbanken förutsätta med nödvändighet — synes det fullmäktige — ett annat lagbud såsom komplement, hvilket bestämmer och reglerar statens skyldighet att, när helst sådant påfordras från riksbanken, åter invexla skiljemyntet med guld eller, hvilket är liktydigt, med riksbankens sedlar. Ehuru väl statens skyldighet i detta hänseende torde böra anses ostridig, förefinnes likväl icke, fullmäktige veterligt, något lagstadgande derom och följaktligen icke heller någon bestämmelse angående den statens myndighet eller kassa, till hvilken riksbanken skulle hafva att hänvända sig med anmodan om invexling. Visserligen föreskrifer en kongl. förordning af den 31 december 1875 § 1, att i rikets landtränterier, utom i Stockholm, Göteborg och Malmö, en hvar eger att få hvilket som helst belopp af sådana mynt, som, jemlikt § 14 af lagen om rikets mynt den 30 maj 1873, till följd af nötning endast till statens kassor äro lagligt betalningsmedel, vexladt emot lika stort belopp samma slags gångbara mynt, så som ock att få hvilket som helst med 10 kronor delbart belopp af skiljemynt vexladt med guldmynt; men sjelfva ordalagen i denna kongl. förordning synas gifva vid handen, att man dervid uteslutande atsett allmänhetens bekvämlighet och rätt, men alldeles icke riksbankens. Landtränterierna i Stockholm, Göteborg och Malmö äro uttryckligen befriade från invexlingskyldigheten, uppenbarligen därför, att i dessa städer riksbanken fått den sig pålagd, och de öfriga landtränterierna står det fritt att vid behof af medel för ifrågavarande invexling hemta dylika från riksbankens kontor. I hvarje fall finnes i myntlagen ingen statens invexlingsskyldighet erkänd eller stadgad, och det synes dock vara just der, som en dylik bestämmelse bort hafva sin plats.

Annorlunda har man förfarit i våra grannländer Danmark och Norge, hvilka med oss hafva gemensamt myntväsen och i ganska väsentliga delar lika myntlag. I Danmark är det visserligen nationalbanken ålagdt att vid sitt hufvudkontor i Köpenhamn med guld invexla hvarje belopp skiljemynt, som för detta ändamål inlemnas, men deremot är statskassan enligt § 11 i myntlagen af 1873 skyldig att med guld inlösa hvarje belopp skiljemynt, som nationalbanken begär. Vid sådant förhållande har också nationalbanken erhållit rätt att i sin så kallade metallfond, motsvarande metalliska kassan hos oss, inräkna sitt förråd af skiljemynt. I Norge är det genom myntlagen af 1875 likaledes statskassans åliggande att till en hvar vid anfordran med guld invexla skiljemynt, och ehuru Norges bank har genom den nya banklagen af sistlidet år fått skyldighet att å statens vägnar besörja såväl in- och utvexling af skiljemyntet som äfven öfriga statens kassaförrättningar, får den dock icke inräkna beloppet af i dessa kassor ineliggande sådant i den metalliska kassan. För de belopp skiljemynt, som af staten lemnas till banken, krediteras statskassan på ett särskildt konto, i bankens balansräkning kalladt »statskassans vaxlingskonto», hvaremot bankens förråd af dylikt mynt upptages bland dess tillgångar till sitt nominella eller pregelvärde.

Betydelsen för riksbanken å ena sidan af ofvan anförda stadgande i § 16 myntlagen och å den andra af angifna, bristande bestämmelse deri lär väl knappt behöfva mycket framhållas. Riksbanken, som naturligen är förpligtad att vid anfordran med guld inlösa det af densamma utgifna myntrepresentativet, sedlarne, har derigenom blifvit ålagd samma skyldighet äfven för det andra slaget af myntrepresentativ med laglig kurs inom landet, nemligen det af staten utlemnade skiljemyntet. Men öfver detta senares belopp, lika litet som öfver dess pregelvärdes förhållande till dess metallvärde, har riksbanken icke någon som helst kontroll; den har blott skyldighet att inlösa med guld hvilka mängder, som än erbjudas, och det är uppenbart, att, om vid vissa tillfällen det af staten utlemnade beloppet deraf skulle komma att i betydligare mån öfverstiga rörelsens behof, öfverskottet snart skall strömma till riksbankens kassor med fordran på invexling mot guld. Staten har derigenom erhållit en dispositionsrätt öfver riksbankens tillgångar, som uppenbart strider mot banklagens och reglementets anda och ordalag och icke mindre mot den alltsedan sista realisationen antagna, hellsamma regeln, att riksbankens och statens affärer skola hållas strängt särskilda och icke få på något sätt sammanblandas eller blifva gemensamma. Derigenom kan äfven fullmäktiges kontroll öfver riksbankens förvaltning och framför allt öfver dess guld tillgång i icke ringa mån vridas ur deras hand, och det kan inträffa, att fullmäktige nödgas se den valuta, som skall utgöra garanti- och invexlingsfond för de utelöpande sedlarne, undanryckas detta

ändamål för att inlösa statens skiljemynt, öfver hvars belopp riksbanken icke eger någon som helst bestämmanderätt.

Med en sådan uppfattning måste fullmäktiges svar å den framställda frågan vara sjelfallet. Ett lagbud, som klart och bestämdt stadgar statens skyldighet gent emot riksbanken att vid anfordran invexla silfverskiljemyntet med guld eller riksbankens sedlar, måste blifva villkoret för att bankens tillgång af silfvermynt skall utan olägenhet eller fara för riksbankens trygghet kunna inberäknas i den metalliska kassan. Men äfven i detta fall synes det med skäl böra ifrågasättas, huruvida ett sådant bokföringssätt kan vara principiellt riktigt, enär riksbankens sedlar skola enligt sin ordalydelse lösas med guld och följaktligen till inlösningsfonden icke bör räknas annat än hvad som är guld och ej blott en fordran, betalbar i guld. Riktigast synes därför vara, att det stadgande i bankoreglementets § 6, som medgifver att bankens behållning af konventionssilfvermynt får inräknas i metalliska kassan till ett belopp, motsvarande $\frac{1}{3}$ af denna kassas hela belopp, borttages och metalliska kassan således beräknas allenast till hvad den verkligen utgör i myntadt eller omyntadt guld, äfven om derigenom riksbanken skulle nödgas underkasta sig den kostnad, som betingas af anskaffandet af ytterligare några millioner kronor, hvilket likväl icke för närvarande af reglementets föreskrift angående metalliska kassans minimum är med nödvändighet påkalladt. Deremot synes icke någon betänklighet böra möta att upptaga riksbankens tillgång i silfvermynt bland de i reglementets § 5 mom. 1 angifna tillgångar, å hvilka sedelutgifningsrätt får grundas, enär, under förutsättning af statens lagbestämda skyldighet att vid anfordran invexla silfverskiljemyntet till dess fulla pregelvärde med guld, denna tillgång väl icke bör anses af mindre god beskaffenhet än de i löpande räkning med utländska banker och bankirer placerade valutor.

Slutligen anhålla fullmäktige få anföra, att under nuvarande förhållanden och då det möjligen kan inträffa, att den i riksbanken förvarade öfverflödiga behållningen af silfverskiljemynt måste realiseras på riksbankens bekostnad, är det synnerligen svårt att angifva icke allenast sättet för bokföringen af silfvermyntet, utan äfven och ännu mera det värde, hvartill det rätteligen bör uppföras, enär silfrets alltjemt sjunkande pris gör skilnaden mellan silfvermyntets metall- och pregelvärde snart sagdt för hvarje dag allt större och följaktligen beräkningen af dess exakta värde icke endast oviss, utan äfven för uppskattningen af riksbankens tillgångar af allt större betydelse.»

Detta fullmäktiges utlåtande bragtes till 1894 års Riksdags kännedom, i det bankoutskottet då intog detsamma i sitt memorial n:o 8, angående verkställd granskning af det för riksbanken gällande reglementet. Såsom af samma memorial framgår, stannade bankoutskottet visserligen i det beslut

att då endast meddela Riksdagen underrättelse om hvad uti ifrågavarande ärende förekommit, men uttalade sig derjemte på följande sätt:

»Någon gensaga mot fullmäktiges sålunda i en vitalfråga för riksbanken gjorda uttalanden lär icke kunna göras. Men fastän utskottet sålunda erkänner, att en ändring i myntlagen, i syfte att staten må erhålla lagstadgad skyldighet att inlösa sitt silfverskiljemynt med guld till fulla pregelvärdet, är af behovet påkallad, har dock utskottet, i det skick frågan nu föreligger, icke kunnat gå i författning om framläggande vid innevarande riksdag af förslag till lagändring i antydd riktning, då utskottet i sådant afseende saknar grundlagsenlig befogenhet. Att åter enbart i bankoreglementet införa sådana stadganden, som af fullmäktige berörts, kunde väl låta sig göra, men då de bestämmelser, som ingå i bankoreglementet, icke kunna erhålla betydelse annat än med afseende på riksbanken samt alltså sjelfva hufvudfrågan, eller statens skyldighet att inlösa sitt silfvermynt, skulle komma att förblifva sväfvande, samt de nya stadgandena behöfva affattas olika, allteftersom sådan skyldighet är stadgad eller icke, har utskottet ej funnit skäl att nu föreslå någon ändring i §§ 5, 6 och 16 i bankoreglementet; och detta så mycket hellre, som det torde kunna antagas, att, sedan uppmärksamheten nu blifvit fäst å den af fullmäktige ådagalagda bristen eller ofullständigheten i myntlagen, frågan redan vid nästa riksdag skall bringas å bane och då en lösning af densamma i sin helhet ernås.»

I underdånig skrifvelse den 26 april 1895 har Riksdagen, med erinran om hvad sålunda förekommit, vidare anfört, hurusom det varit i syfte att medverka dertill, att denna länge förbisedda viktiga fråga blefve föremål för pröfning, som förberörda, vid 1895 års riksdag behandlade motioner blifvit väckta; och hade motionärerna dervid iklädt sin hemställan den form som skett, enär de ansett det lämpligast, att det tillägg till myntlagen, som fordrades för att uttryckligen stadga statens skyldighet gentemot riksbanken att invexla silfverskiljemynt, måtte utarbetas genom Eders Kongl. Maj:ts åtgörande och att i sammanhang dermed toges under öfvervägande, hvilka åtgärder från statsverkets sida erfordrades för att bringa denna invexlingskyldighet till utförande. Vid behandlingen af berörda motioner hade det framhållits, att man såsom en utgångspunkt syntes böra erinra sig, att den uppkomna frågans innebörd vore af formel och alldeles icke af faktisk natur. Det gälde nemligen icke att öfverväga, huruvida en skyldighet borde öfverflyttas från riksbanken på staten eller huruvida en ny skyldighet borde åläggas denna senare. Statsverkets förpligtelse att efter påfordran inlösa sitt silfverskiljemynt syntes vara oförneklig och oskiljaktigt förenad med den genom nuvarande myntlag statsverket ensam tillagda rätt att utmynta silfverskiljemynt. En härifrån skiljaktig uppfattning skulle leda till uppenbara

orimligheter. Statsverket skulle t. ex. vid uppkommet penningebehof kunna låta utmynta silfverskiljemynt till så stort belopp, att skilnaden mellan pregelvärdet och metallvärdet med tillägg af myntningskostnaden gäfvade den äskade summan, och sedan utan vidare öfverlemna det för ändamålet utmyntade silfret till riksbanken med fordran på inlösen mot guld. Att en sådan åtgärd skulle under de antagna förhållandena vara utförbar kunde inses, då man besinnade, att silfret nu mera nedgått så mycket i värde, att efter de kurser, som noterats i början af år 1895, ett enkronemynt innehållit för ungefär 42 öre silfver, hvartill vid beräkningen af statsverkets utgifter för framställandet af ett sådant myntstycke syntes böra läggas allenast en kostnad af omkring 2 à 3 procent. I nu gällande myntlag funnes icke statsverkets berörda, oestergifliga skyldighet att invexla sitt silfverskiljemynt uttryckligen stadgad, och det vore i hufvudsakligt syfte att få denna formella bristfällighet undanröjd, som de ifrågavarande motionerna tillkommit.

Det stadgande i myntlagen, hvars bokstafliga tolkning skulle kunna föranleda en missuppfattning af hithörande förhållanden, vore myntlagens § 16, hvilken vore så lydande:

»I riksbankens hufvudkontor äfvensom i dess afdelningskontor i Göteborg och Malmö eger en hvar att få hvilket som helst belopp af sådana mynt, som endast till statens kassor äro lagligt betalningsmedel, utvexladt mot lika stort belopp samma slags gångbara mynt, såsom ock att få hvilket som helst med tio kronor delbart belopp af skiljemynt utvexladt mot guldmynt. Genom särskilda stadganden bestämmes, å hvilka andra ställen dylik utvexling skall ega rum.»

Att denna § dock icke finge tolkas på sådant sätt, att den derstädes åt, såsom orden lyda, »en hvar» inrymda rätt att i riksbanken få skiljemynt utvexladt mot guld skulle anses vara tillerkänd jemväl statsverket, framginge, enligt Riksdagens åsigt, ej mindre af hvad ofvan påvisats om de orimligheter, som deraf skulle uppkomma, utan äfven af sjelfva myntlagens allmänna innebörd. Ett genomläsande af denna lag i dess helhet — och icke blott af ett lösryckt stadgande i densamma — samt de förhandlingar, som föregingo lagens antagande, gäfvade nemligen en bestämd uppfattning, att man genom berörda lag afsett att reglera allenast förhållandet mellan, å ena sidan, allmänheten samt, å den andra, statsverket och riksbanken, men icke derjemte förhållandet mellan dessa båda senare inbördes.

I ett med anledning af de förenämnda, vid 1895 års riksdag behandlade motionerna afgifvet yttrande hade bankofullmäktige, med hänvisande till hvad de i sitt ofvan omförmälda, till 1894 års Riksdags bankoutsrott afgifna yttrande anfört om vigten för riksbanken, att den ifrågavarande in-

vexlingsskyldigheten blefve på ett tillfredsställande sätt ordnad, uttalat sig för en lösning af frågan i den riktning, motionerna angifvit.

På de skäl, som sålunda utvecklats och eljest blifvit af bankofullmäktige i deras ofvan omförmälda yttrande anförda, har Riksdagen hos Eders Kongl. Maj:t anhållit om utarbetande och framläggande till Riksdagens antagande af sådant tillägg till nu gällande lag den 30 maj 1873 om rikets mynt, att derigenom uttryckligen stadgades statens skyldighet gent emot riksbanken att vid anfordran invexla silfverskiljemynt med guld eller riksbankens sedlar.

I häröfver den 17 juni 1895 afgifvet underdånigt utlåtande anför myntdirektören, hurusom i så väl myntkonventionen mellan de tre skandinaviska länderna som de särskilda konventionsländernas myntlagar funnes tydliga stadganden om hvardera statens skyldighet att från allmänheten inlösa sitt silfvermynt till hvilket belopp som helst. På intet sätt förminskades denna skyldighet för svenska statsverket derigenom, att i § 16 af myntlagen invexlingen uppdragits åt riksbanken, ty dessutom föreskrefves i samma §, att det genom särskilda stadganden skulle bestämmas, å hvilka andra ställen dylik vexling skulle ega rum. Visserligen hade hittills sådant uppdrag lemnats endast åt vissa landtränterier, dit riksbanken svårigen kunde hänvända sig för erhållande af valuta för skiljemynt, men, derest Eders Kongl. Maj:t funne lämpligt föreskrifva, att jemväl statskontoret (eller annan i hufvudstaden befintlig statskassa) skulle hafva dylik vexlingsskyldighet sig ålagd, syntes det myntdirektören lika litet kunna förvägras riksbanken som någon annan bank att derstädes få invexla skiljemynt till hvilket belopp som helst. Man skulle häremot kunna invända, att en dylik operation vore af föga gagn för riksbanken, enär statskontoret sannolikt åter skulle i banken invexla skiljemyntet. Men i Riksdagens förut omförmälda skrifvelse betonades särskildt på der anförda skäl, att § 16 i myntlagen borde tolkas på sådant sätt, att den åt »en hvar» inrymda rätt att i riksbanken få skiljemynt invexladt mot guld icke finge anses vara tillerkänd jemväl statsverket, och under sådant förhållande förfölle anmärkningen, emedan statskontoret icke utan riksbankens medgifvande kunde åter invexla skiljemyntet. Om denna uppfattning, hvilken äfven delades af myntdirektören, vore riktig, skulle för ändamålets vinnande någon ändring af myntlagen icke vara behöflig, utan endast en af Eders Kongl. Maj:t utfärdad föreskrift angående hvilken statskassa, som den ifrågavarande invexlingsskyldigheten skulle påläggas. Myntdirektören erkände dock, att, för undanrödjande af all ovisshet rörande statsverkets och riksbankens inbördes skyldigheter och rättigheter i berörda hänseende, det vore synnerligen önskligt, att i sjelfva myntlagen infördes en bestämmelse, hvarigenom staten åtog sig att i sista hand inlösa

äfvén det silfverskiljemynt, som i riksbanken från allmänheten invexlats. En sådan bestämmelse vore af så mycket större vigt, som detta mynt, hvilket tillförene upptagits till endast 90 procent, alltsedan år 1887 i riksbankens metalliska kassa upptoges till fulla pregelvärdet och kunde utgöra ända till en femtedel af densamma, oaktadt myntet, såsom ofta anmärkts, endast hade ett metallvärde, som vida understeg det nominella.

För att afgöra, hvilka åtgärder till följd af den ifrågasatta ändringen i myntlagen skulle från statens sida behöfva vidtagas, syntes det myntdirektören vara skäl att tillse, så väl under hvilka omständigheter riksbanken skulle komma att fordra invexling af silfverskiljemynt som ock i huru stor omfattning invexlingen möjligen komme att ega rum. Så länge man följde den grundsatsen, att silfverskiljemynt icke utmyntades till större belopp, än rörelsens verkliga behof fordrade, kunde riksbankens förråd af dylikt mynt svåriligen stiga utöfver det belopp, som erfordrades för utvexlingen till allmänheten. Riksbankens hela behållning af silfverskiljemynt varierade mellan 3,000,000 kronor och 1,000,000 kronor, och så snart den närmade sig sistnämndasumma, förspordes klagomål öfver att allt för litet silfvermynt utlemnades från myntverket. Denna behållning erfordrades alltså till största delen för den dagliga vaxlingsrörelsen vid riksbankens hufvudkontor och de många afdelningskontoren. Det kunde således under vanliga förhållanden icke ifrågakomma, att staten skulle behöfva öfvertaga eller inlösa någon del af förenämnda vaxlingskassa. Sådant skulle endast kunna hända, derest denna kassa af en eller annan anledning komme att väsentligt ökas, hvilket kunde ske antingen derigenom, att allmänhetens behof af rörelsemedel för den mindre handeln afsevärdt minskades, hvaraf följden blefve en större tillströmning af skiljemynt till banken, eller ock derigenom, att vid myntverket utmyntades och derifrån utvexlades ett vida större belopp af silfvermynt, än rörelsen kunde använda. I båda fallen skulle riksbanken nödgas inlösa det på sådant sätt uppkomna öfverskottet och kunde då möjligtvis begära att för detsamma af statsverket erhålla ersättning i guldmynt eller riksbankens sedlar. Föga sannolikt vore det emellertid, att rörelsen skulle kunna undvara någon betydligare del af det nu utelöpande silfvermyntet. Såsom bevis härför framhåller myntdirektören, att knappast något annat land med ordnad myntväsen, i förhållande till folkmängden, hade ett så ringa belopp af silfverskiljemynt i cirkulation. Om riksbankens behållning af sådant mynt inberäknades, uppginge allt i rörelsen varande svenskt silfvermynt till 18,030,000 kronor, hvilket utgjorde 3 kronor 75 öre för hvarje individ af landets befolkning, under det att i Norge erfordrades 3 kronor 66 öre, i Danmark 8 kronor 95 öre, i Tyskland 8 kronor 30 öre och i England icke mindre än

10 kronor 80 öre för hvarje innebyggare. Utmyntningen hade alltså hittills varit ganska måttlig; och det vore ingen anledning befara, att något af det nu i omlopp varande silfvermyntet skulle blifva öfverflödigt.

Den myntverket enligt § 30 i nådiga instruktionen af den 8 december 1876 tillkommande skyldighet att sprida silfverskiljemynt genom fraktfri afsändning af sådant till alla delar af landet kunde, enligt myntdirektörens mening, så mycket mindre medföra myntning af större belopp, än rörelsen fordrade, som det städse iakttoges, att, så länge riksbankens förråd dertill lemnade tillgång, något nytt mynt icke tillverkades, utan, för stärkande af myntverkets vaxlingskassa, gammalt sådant i stället hemtades från riksbanken. Endast när bankens tillgång på någon myntvalör betydligt reducerats, företoges för statsverkets räkning myntning af det för tillfället behöfliga beloppet silfvermynt. Till ytterligare säkerhet för att icke silfvermyntningen skulle blifva alltför stor underställdes förslaget om beloppet Eders Kongl. Maj:ts pröfning, innan myntningen företoges. Visserligen kunde man tänka sig, att, då härom ingen föreskrift funnes meddelad i instruktionen för myntverket, silfvermyntningen någon gång skulle kunna verkställas, utan att dessförinnan Eders Kongl. Maj:ts bemyndigande för dess utförande blifvit begärdt. Till förekommande häraf hade det synts myntdirektören, som om ett tillägg till nämnda instruktion i berörda syfte icke skulle vara alldeles obehöfligt.

Af hvad sålunda blifvit anfördt ansåge emellertid myntdirektören det vara ådagalagdt, att riksbankens förråd af silfvermynt icke vore större, än som för utvexlingen vid bankens många kontor vore behöfligt, äfvensom att denna utvaxlingskassa icke i någon afsevärd mån kunde ökas, vare sig genom inströmning till banken af en del af det i cirkulationen varande silfvermyntet eller derigenom att rörelsen genom alltför stor silfvermyntning blefve belastad med mera mynt, än den kunde behålla. Myntdirektören har derföre förklarat sig icke kunna inse, under hvilka omständigheter det skulle inträffa, att riksbanken behöfde begagna sig af den medgifna rättigheten, för så vidt icke banken till följd af en oförmodad minskning af dess guldmyntkassa måste begagna hvarje medel till densammas stärkande, äfven med uppoffring af sin vaxelkassa. I alla händelser ansåge myntdirektören, att statskontoret i allmänhet egde tillräckligt stor fordran af riksbanken för att dermed inlösa det erbjudna silfvermyntet; och hvartill en på sådant sätt verkställd utvaxling skulle gagna banken, vore svårt att förstå, då guldbehållningen icke derigenom ökades. Under sådant förhållande skulle, enligt myntdirektörens förmenande, ett tillägg till lagen om rikets mynt, hvarigenom riksbanken tillerkändes rättighet att, mot aflemnande till statskontoret, eller någon annan af Eders Kongl.

Maj:t bestämd statskassa, af i banken uppsamladt silfverskiljemynt, bekomma ersättning med guld eller riksbankens sedlar, för staten hafva så ringa praktisk betydelse, att någon åtgärd åtminstone icke behöfde på förhand vidtagas för att bringa denna invexlingsskyldighet till utförande. För den händelse Eders Kongl. Maj:t icke desto mindre funne nödigt, att för framtiden en statens invexlingsfond bildades, hemställde myntdirektören, huruvida icke härtill kunde lämpligen användas den behållning, som uppkomme på tillverkningen af skiljemynt.

Riksdagen hade i sin nu ifrågavarande skrifvelse visserligen icke framhållit något behof af en bestämmelse angående invexling af annat mynt än silfvermynt, men äfven om invexlingen af bronsmyntet icke kunde sägas vara af någon större betydelse för riksbanken, hade det dock synts myntdirektören, till förekommande af all osäkerhet angående tolkningen af myntlagens § 16, vara önskligt, att enahanda bestämmelser blefve gällande för bronsmynt som för silfvermynt.

På grund af nu anförda skäl har myntdirektören ej mindre tillstyrkt bifall till Riksdagens begäran om framläggande till Riksdagens antagande af sådant tillägg till nu gällande myntlag, att derigenom uttryckligen stadgades statens skyldighet gent emot riksbanken att vid anfordran invexla silfverskiljemynt med guld eller riksbankens sedlar, än äfven för egen del föreslagit, att i det mynt, som enligt detta tillägg skulle blifva föremål för inlösen, jemväl bronsmynt inbegrepes.

Vidare anför myntdirektören, att, då till följd af föreskriften i myntlagens § 17 i riksbanken invexlades silfvermynt af norsk och dansk pregel jemte det svenska, det säkerligen vore af stor fördel för riksbanken, om detta mynt, utan att särskiljas, blefve af staten inlost, men att, när banken, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts medgifvande i nådigt bref till fullmäktige den 12 september 1879, fortfarande såsom hittills syntes kunna på statens bekostnad återsända det ifrågavarande silfvermyntet till Norge och Danmark, det vore fullkomligt obehöfligt, att statens invexlingsskyldighet gentemot riksbanken utsträcktes äfven till det främmande konventionsskiljemyntet. Dessutom erinrar myntdirektören derom, att det af riksbanken årligen invexlade och genom dess försorg utsorterade norska och danska silfvermyntet uppginge till det betydliga beloppet af $\frac{1}{4}$ till 1 million kronor, hvarföre det för den statskassa, som finge i uppdrag att inlösa silfvermynt från riksbanken, skulle blifva förenadt med stor olägenhet och mycken svårighet att öfvertaga bestyret med utsorteringen och återsändningen af det ifrågavarande myntet. Enär detta skulle kunna blifva oundvikligt, derest icke i det föreslagna tillägget undantag gjordes för skiljemynt med norsk eller dansk pregel, har det synts myntdirektören vara lämpligast, att tillägget finge plats

i en särskild § efter § 17 i lagen om rikets mynt; och har myntdirektören, som tillika ansåge det vara önskligt, att vederbörande statskassa befriades från besväret med skiljemyntets uppräknande och att mindre belopp än 500 kronor icke borde af densamma mottagas, föreslagit, att § 18 måtte erhålla följande lydelse:

»För i riksbanken invexladt svenskt skiljemynt, uppräknadt i poster om 500 kronor, eger riksbanken att vid anfordran af statsverket bekomma ersättning med guldmynt eller riksbankens sedlar. Hvilken statens kassa, det tillkommer att verkställa sådan invexling, bestämmes af Konungen.»

På grund af nådig befallning har jemväl statskontoret den 24 december 1895 afgifvit underdånigt utlåtande och deruti anfört, hurusom, på sätt vid ärendets föregående behandling blifvit anmärkt, förevarande frågas innebörd vore endast formel. Statsverkets skyldighet att vid anfordran till pregelvärdet inlösa det för kronans räkning utmyntade skiljemyntet hade nemligen, så vidt statskontoret kände, aldrig blifvit bestridd, om ock tider gifvits, exempelvis närmast efter mynttecknens utsläppande, då statens förmåga att fullgöra denna sjelfklara skyldighet varit otillräcklig. I det betänkande, som den 13 augusti 1870 afgifvits af utsedde komiterade beträffande öfvergång till ett nytt myntsystem med guld såsom värdemätare och hvilket betänkande hufvudsakligen lagts till grund för myntreformens genomförande vid 1873 års riksdag, framhölles visserligen nödvändigheten för hvarje land, som ville grunda sitt myntsystem på guld såsom ensam värdemätare, att med afseende å det till skiljemynt utpreglade silfver- och kopparmyntet tillämpa den grundsats, att dessa skiljemynts metallvärde icke obetydligt understege deras pregelvärde, på det man kunde blifva förvissad att få behålla sitt skiljemynt och att detta icke till följd af någon tillfällig rubbning af metallprisen kunde blifva föremål för enskild spekulation. Men då detta mynt sålunda skulle i rörelsen mottagas till ett värde, öfverstigande det af den i detsamma innehållna metallen, vore det, enligt komiterades åsigt, klart, att detta skiljemyntets i viss mån fingerade värde i främsta rummet måste uppehållas genom detsammas ovilkorliga inlösning till pregelvärdet af den, som egde rättighet att sådant mynt utpregla, hvilken rättighet borde vara Eders Kongl. Maj:t och kronan förbehållen. Rättigheten att låta slå mynt hade ock hos oss städse betraktats såsom ett så kalladt regale och Konungens rätt dertill vore enligt nu gällande grundlag bibehållen oförkränt. Den förpligtelse, utöfvandet af denna rättighet medförde, hade ock blifvit erkänd i § 16 af myntlagen äfvensom i nådiga kungörelsen den 31 december 1875. Om således genom en mot andemeningen stridande bokstafstolkning statsverket skulle, exempelvis vid uppkommet penningebefov, på sätt i Riksdagens skrifvelse omförmäldes, låta utmynta silfvermynt till så stort belopp, att skilna-

den mellan pregelvärdet och metallvärdet med tillägg af myntningskostnaden gifve den äskade summan, och sedan utan vidare öfverlemna det för ändamålet utmyntade silfret till riksbanken med fordran på inlösen mot guld, så och derest riksbanken, som endast borde tjena som en förmedlare vid in- och utvexling från allmänheten af statens mynt och skiljemynt och icke såsom förläggare för staten, likväl skulle, på grund af bestämmelserna i myntlagen, anse sig böra inlösa ifrågavarande silfverskiljemynt mot guld, kunde, enligt statskontorets förmenande, statens penningebehof icke derigenom tillfredsställas, när riksbanken för ett sådant tvångslån antagligen komme att genast fordra betalning genom inlösen i något af de rikets landtränterier, hvilka vore skyldiga att dels vid anfordran, dels ock efter någon viss tid, högst tre veckor, vexla silfverskiljemynten mot guldmynt.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt funne visserligen statskontoret det föreslagna lagstadgandet, åtminstone under nuvarande förhållanden, icke vara af något verkligt behof påkalladt, men när de öfriga till myntkonventionerna hörande länder redan egde motsvarande stadganden, genom hvilkas införande medelst en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag äfven hos oss en formel bristfällighet skulle undanrödjas, ansåge sig statskontoret icke böra afstyrka ifrågavarande lagstadgande, hvilket för fullständighetens skull jemväl syntes böra omfatta inlösen af bronsmynt, hvarför guld i utbyte äfven kunde fordras.

Hvad deremot anginge det af myntdirektören väckta förslag, att, till ytterligare säkerhet mot en alltför stor silfverutmyntning, fråga om beloppet af sådan utmyntning borde underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning, innan myntning företoges, ansåge statskontoret, att, när den hittills verkställda silfvermyntningen enligt den nya myntlagen hos oss varit sparsammare än i åtskilliga andra länder, af hvilka exempelvis för tyska riket ett maximibelopp af 10 riksmark för hvarje individ af hela rikets befolkning blifvit genom lag bestämdt, anledning saknades för det ifrågasatta tillägget till gällande instruktion för myntverket, hvartill förslag dessutom icke nu föreläge.

Beträffande myntdirektörens förslag att, derest det ifrågasatta tillägget till gällande myntlag blefve antaget, statskontoret skulle ombesörja vaxlingen från riksbanken, har statskontoret anfördt, att, när jemlikt nådiga kungörelsen den 30 december 1893 en hvar — och således äfven riksbanken — redan egde att i myntverket till inlösen förete skadade svenska myntstycken af silfver eller brons, samt de till statens kassor inkommande svenska mynt- eller skiljemyntstycken, hvilka i förhållande till dessa kassor vore lagligt betalningsmedel, men enligt gällande föreskrifter icke åter finge sättas i omlopp, borde till myntverket för inlösen öfverlemnas, syntes äfven ifrågavarande inlösningsbestyr lämpligast böra verkställas af myntverket, der den

fackkunskap funnes vara att tillgå, hvilken för bestyrets behöriga utförande oundgängligen erfordrades. Då med den varsamhet i utmyntningen, som hittills iakttagits, invexlingsbeloppen i vanliga fall antagligen blefve jemförelsevis små och kunde bestridas af myntverkets nuvarande tillgångar, vore bildandet af någon särskild fond för ändamålet näppeligen erforderlig, utan syntes, derest vid något tillfälle nödiga medel till invexlingen hos myntverket skulle saknas, statskontoret böra erhålla Eders Kongl. Maj:ts bemyndigande att af för händer varande medel till myntverket förskottsvis anordna erforderligt belopp, som borde af myntverket ersättas, så snart dess tillgångar sådant medgåfve. Frågan angående hvilken eller hvilka statens myndigheter eller kassor skulle verkställa invexlingen från riksbanken hade dock syntes statskontoret vara af beskaffenhet att icke böra göras till föremål för stadgande i myntlagen, enär denna fråga endast innefattade en verkställighetsåtgärd, om sättet för hvars utförande det borde, enligt statskontorets åsigt, tillkomma Eders Kongl. Maj:t att efter förhållandena vid olika tider ensam bestämma.

Under förutsättning att statskontorets sålunda uttalade åsikter vunne nådigt afseende, hemställer statskontoret, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition derom, att lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 måtte erhålla ett tillägg genom en ny § med ordningsnummern 18 af ungefär följande lydelse:

»I den eller de statens kassor, som Konungen bestämmer, eger riksbanken vid anfordran att få hvilket som helst med tio kronor delbart belopp af svenskt skiljemynt, hvilket är af beskaffenhet att vara lagligt betalningsmedel i förhållande till statens kassor, utvexladt mot guldmynt eller riksbankens sedlar.

Om inlösen af vanställda eller skadade svenska myntstycken af silfver eller brons m. m. finnes särskildt stadgad.»

Derjemte har statskontoret såsom sin uppfattning uttalat, att, derest ett dylikt lagstadgande kommer till stånd, Eders Kongl. Maj:t lärer meddela de särskilda föreskrifter, som för detsamma bringande till verkställighet erfordras, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad statskontoret i sitt ifrågavarande utlåtande antydt.

På sätt så väl af Riksdagen som af statskontoret blifvit erinradt, är den föreliggande frågans innebörd endast formel. Statens skyldighet gent emot riksbanken att invexla skiljemynt torde vara ostridig, ehuru något uttryckligt lagstadgande härom icke finnes meddeladt. Då emellertid det icke kan förnekas, att genom det af Riksdagen ifrågasatta tillägget till myntlagen en formel bristfällighet skulle blifva undanröjd, tvekar jag icke att förorda detsamma; och torde, i enlighet med hvad de hörda myndigheterna föreslagit, berörda bestämmelse för fullständighetens skull böra omfatta så väl brons-

mynt som silfvermynt. Beträffande stadgandets affattning synes mig den af statskontoret föreslagna formulering böra vinna godkännande.

Af hvad de hörda myndigheterna anfört synes mig otvetydigt framgå, att några särskilda åtgärder för mötande af de anspråk på invexling af skiljemynt, som gent emot statsverket kunna från riksbankens sida framställas, icke för närvarande äro af behofvet påkallade; lärande Eders Kongl. Maj:t framdeles vilja fatta beslut beträffande frågan, åt hvilken eller hvilka bland statens kassor den ifrågavarande invexlingsskyldigheten bör uppdragas.

Såsom jag förut nämnt, har myntdirektören föreslagit, att i instruktionen för myntverket skulle införas bestämmelse derom, att fråga om verkställande af utmyntning af skiljemynt skulle hvarje gång underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning. Äfven om någon praktisk olägenhet icke skulle vara att befara genom saknaden af bestämmelser i dylikt syfte, kan det likväl, enligt min mening, icke anses egentligt, att åt en underordnad myndighet är uppdragen rättigheten att efter eget bepröfvande utsläppa myntrepresentativ i den allmänna rörelsen till huru stor myckenhet som helst och sålunda — teoretiskt taget — hafva makt att till obegränsadt belopp skuldsätta statsverket. Lika med myntdirektören och en reservant i statskontoret anser jag den, åtminstone på de senare åren, städse iakttagna praxis, att myntdirektören underställt Eders Kongl. Maj:ts pröfning frågan om utmyntning af skiljemynt, böra fastslås genom erforderligt tillägg till instruktionen; och torde det tillåtas mig att vid annat tillfälle få underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning förslag till dylikt tillägg.

Bland de riksbankens kassatillgångar, å hvilka sedelutgifning får grundas, upptages i gällande bankoreglemente, 5 § 1 mom., metallisk kassa och i samma reglemente, 6 §, bestämmes, att såsom metallisk kassa skall beräknas ej blott guldmynt och omyntadt guld, utan ock i Sverige, Norge och Danmark i öfverensstämmelse med konventionen den 27 maj 1873 pregladt silfvermynt; och framgår af bestämmelsen i sista stycket af 6 §, att dylikt silfvermynt icke får ingå i den metalliska kassan till större belopp än en femtedel af denna kassa i dess helhet. I förut omförmälda, till bankoutsrottet vid 1894 års riksdag aflättna skrifvelse hafva bankofullmäktige medgifvit, att silfvermyntets upptagande i den metalliska kassan vore principiellt oriktigt, och derföre förordadt, att bestämmelsen härom uteslötes ur bankoreglementets 6 §; men fullmäktige hafva på samma gång föreslagit, att riksbankens konventionssilfvermynt i stället upptoges bland de i reglementets 5 § 1 mom. angifna tillgångar, å hvilka sedelutgifningsrätt får grundas. I anledning häraf anser jag mig böra erinra derom, att, då frågan om öfverflyttande på riksbanken af landets hela sedelutgifning inför Eders Kongl. Maj:t af mig den 24 innevarande månad anmälades, jag jemvül uttalade mig angående bankofullmäktiges nysnämnda förslag och dervid anförde, att ur principiel

synpunkt silfvermyntet icke heller väl försvarade sin plats bland de tillgångar, å hvilka sedelutgifningen finge grundas; att det syntes mig angeläget, att, om riksbanken skulle erhålla uteslutande sedelutgifningsrätt, grunderna för denna rätt fastställes så, att de icke lemnade rum för anmärkning; samt att jag derföre ansett riktigast att taga steget fullt ut genom att från de valutor, som finge utgöra underlag för sedlarne, alldeles utesluta silfvermyntet, helst någon afsevärd olägenhet för riksbanken icke syntes böra derigenom uppstå; i öfverensstämmelse hvarmed det af mig vid nämnda tillfälle framlagda förslag till lag för Sveriges riksbank äfven är affattadt.

Under åberopande af hvad jag sålunda anført, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att för sin del besluta, att lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 skall erhålla ett tillägg genom en ny § med ordningsnummern 18 af följande lydelse:

»I den eller de statens kassor, som Konungen bestämmer, eger riksbanken vid anfordran att få hvilket som helst med tio kronor delbart belopp af svenskt skiljemynt, hvilket är af beskaffenhet att vara lagligt betalningsmedel i förhållande till statens kassor, utvexladt mot guldmünt eller riksbankens sedlar.

Om inlösen af vanställda eller skadade svenska myntstycken af silfver eller brons finnes särskildt stadgadt.»

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, deruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
Adolf von Hofsten.